

בין במה לארגז-חול הרב מואיז נבון

שמות פרק יח, א-יג - (א) וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלהים למשה ולישראל עמו כי הוציא יקנוק את ישראל ממצרים: (ב) ויקח יתרו חתן משה את צפורה אשת משה אחר שלוחיה: (ג) ואת שני בניה אשר שם האחד גרשם כי אמר גר הייתי בארץ נכריה: (ד) ושם האחד אליעזר כי אלהי אבי בעזרי ויצלני מחרב פרעה: (ה) ויבא יתרו חתן משה ובניו ואשתו אל משה אל המדבר אשר הוא חנה שם הר האלהים: ...

~ בין א"י לחו"ל ~

תלמוד בבלי מסכת כתובות דף קיא עמוד א

כשם שאסור לצאת מארץ ישראל לבבל, כך אסור לצאת מבבל לשאר ארצות...
רש"י – לפי שיש שם ישיבות המרביצות תורה תמיד.

אמר רב יהודה: כל הדר בבבל - כאילו דר בארץ ישראל, שנאמר: +זכריה ב'+ הוי ציון המלטי וישבת בת בבל.

בית הבחירה למאירי מסכת כתובות דף קיא עמוד א

וכשם שאסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ כך אסור לצאת מבבל לשאר ארצות שכל מקום שחכמה ויראת חטא מצויין שם דינו כארץ ישראל וכמו שאמרו כל הדר בבבל כאילו דר בארץ ישראל שכל מה שאמרו לא אמרו אלא מפני שסתם חוצה לארץ אין חכמה ויראת חטא מצויין בה [איש] ישראל [כין] לרוב הצרות ועול הגליות שסובלים שם אלא אם כן על ידי עמל גדול וצער גלגול סבל הצרות וההתיאש מהם לעבודת השם לשרידים אשר י"י קורא, וסתם ארץ ישראל חכמה ויראת חטא מצויין בה עד שמתוכם משיגים כבוד בוראם וזוכים ליהנות מזוי השכינה ועל זו אמרו "אפילו שפחה שבארץ ישראל מובטחת לה שהיא בת העולם הבא" ועל דרך מה שייעד הנביא באמרו "וגם על העבדים ועל השפחות אשפוך רוחי":

תלמוד בבלי מסכת כתובות דף קי עמוד ב

ת"ר: לעולם ידור אדם בא"י אפי' בעיר שרובה עובדי כוכבים, ואל ידור בחו"ל ואפילו בעיר שרובה ישראל, שכל הדר בארץ ישראל - דומה כמי שיש לו אלוה, וכל הדר בחוצה לארץ - דומה כמי שאין לו אלוה, שנא': +ויקרא כ"ה+ לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים, וכל שאינו דר בארץ אין לו אלוה? אלא לומר לך: כל הדר בחו"ל - כאילו עובד עבודת כוכבים; וכן בדוד הוא אומר: +שמואל א' כ"ו+ כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים, וכי מי אמר לו לדוד לך עבוד אלהים אחרים? אלא לומר לך: כל הדר בחו"ל - כאילו עובד עבודת כוכבים

רמב"ם הלכות מלכים פרק ה הלכה יב

לעולם ידור אדם בארץ ישראל אפילו בעיר שרובה עכו"ם ואל ידור בחוצה לארץ ואפילו בעיר שרובה ישראל, שכל היוצא לחוצה לארץ כאילו עובד ע"ז, שנאמר כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים, ובפורעניות הוא אומר ואל אדמת ישראל לא יבאו, כשם שאסור לצאת מהארץ לחוצה לארץ כך אסור לצאת מבבל לשאר הארצות, שנאמר "בבלה יובא ושמה יהיו".

מהרש"א כתובות קי -: (דומה כמי שאין לו אלוה כו') - **הדמיון שעמו ישראל הם בארץ**

פתי תשובה אבן העזר סימן עה ס"ק ו

עבה"ט לענין אם בזה"ז מצוה לעלות לא"י כו'. ועיין בתשו' מעיל צדקה סי' כ"ו אודות שלשה חברים שרצו ליסע לא"י הם ונשיהם ובניהם הקטנים בני שנים ושלוש שנים והב"ד שבעירם רוצים לעכב על ידם שלא ליסע עם בנים הקטנים מחשש סכנה פן לא יוכלו לסבול צער טלטול הדרך ונענוע הספינות ושינוי האויר ושאלו האנשים ההמה אם ימנעו מנסיעה זו או לא ואם יחוש לגזירת ב"ד בזה. והשיב לענין אם בזה"ז מצוה להעלות לא"י הנה הרמב"ן מנה מצוה זו בכלל מצות מקרא ד"וירשתם אותה וישבתם בה" וכן היא שקולה נגד כל המצות (כדאיתא בספרי) וגם התה"ד בפסקיו סי' פ"ח ... וא"כ כל הזמנים שוים לקיום מצוה זו וכן מבואר מכל הפוסקים ראשונים ואחרונים ... וכבר כתב המבי"ט ח"ב סי' ר"י הכלל בזה כשכל הסוחרים אינם נמנעים יכולים לכוף כו' ובענין שחששו ב"ד הנ"ל כי הי' סכנה לקטנים ז"א דא"כ הי"ל למתני' או חד מפוסקים למימר דאם באה מחמת טענה מחמת בנים הקטנים שומעין לה א"ו זה אינו כי אין סכנה פרטיית לקטנים יותר מלגדולים ... אמנם כן צריך בתחלה תנאי אחד. שיהיה לו מקום מוכן להיות מצוי לו שם פרנסתו בריוח וכמ"ש התה"ד שם ובכל בו וגם בתשב"ץ כי דכל שאין לו שם פרנסה מוכנת מעבירו על דעתו וע"ד קונו ח"ו כו' ... והכלל בזה אשרי הזוכה לכך ואינו נצרך לבריות ומתפרנס שם אפי' חיי צער ויעבוד השם אבל אין כל אדם זוכה לכך וכבר נהגו העם שאינם נוסעים עם בנים קטנים והכל בשביל קושי השגת הפרנסה שם וחוב הוא לקטנים וח"ו יש לחוש שיצאו לת"ר [תרבות רעה] עד לא יחזק שכלם עליהם לסבול חיי צער. ועכ"פ אלו הנוסעים לשם וצריכים עי"כ להתפרנס מן הצדקה ואילו היו בח"ל היו יכולים להתפרנס ממעשה ידיהם לא טוב עושין כי גדול הנהנה מיגיע כפו וצוה לנו ז"ל עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות ...

דברים פרק יא

(טז) השָׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם וְסַרְתֶּם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם : (יז) וְחָרָה אֵף יִקְוֶה בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ וְאֲבַדְתֶּם מִיְהוָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יִקְוֶה נַתֵּן לָכֶם : (יח) וְשִׁמְתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשֵׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֶתֶם לְאוֹת עַל יְדֵכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם :

ספרי על דברים פרק יא פסוק יח

ושמתם וגוי - אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, אף על פי שאני מגלה אתכם מן הארץ לחו"ל אף על פי כן היו מצויינים במצות, כדי שכשאתם חוזרים לא יהיו לכם כחדשים :

רש"י דברים פרק יא פסוק יח

ושמתם את דברי - אף לאחר שתגלו היו מצויינים במצות, הניחו תפילין, עשו מזוזות כדן שלא יהיו לכם חדשים כשתחזרו. וכן הוא אומר (ירמיה לא, כ) הציבי לך ציונים :

מב"ן דברים פרק יא פסוק יח

... וכוונת המדרש, מפני שסמך ושמתם אל ואבדתם. אבל עיקר הכתוב בארץ, דכתיב (פסוק כא) "למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה". או יאמר "למען ירבו ימיכם", שתשובו ותאריכו בה ימים לעולם: ...

שמות רבה (וילנא) פרשת בא פרשה יט: ב

ד"א זאת חקת הפסח, ... יהי לבי תמים בחקיד זה חקת הפסח וחקת פרה אדומה. למה ששניהן דומין זל"ז, בזה נאמר זאת חקת הפסח ובוזה נאמר זאת חקת התורה, ואי אתה יודע איזו חקה גדולה מזו? משל לבי מטרונות דומות שהיו מהלכות שתיהן כאחת נראות שוות מי גדולה מזו? אותה שחברתה מלוה אותה עד ביתה והולכת אחריה, כך בפסח נאמר בו חקה ובפרה נאמר בה חקה, ומי גדולה? הפרה שאוכלי פסח צריכין לה שגא' (במדבר יט) "ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת" הוי "כל בן נכר לא יאכל בו".

R. Soloveitchik, Reflections Vol 1, p.113-114

[Based on this Midrash] unequivocally ... *bukkat hatorah* takes precedence... First the Jew must commit himself totally as a single being to a disciplined Torah life. ... Next comes the *bukkat hapesah*, the community, the people, the State. The State and the community are important because, through the corporate group, the individual Jew is enabled to act heroically, not only on the collective, history-making level but also in his private life. Yet the relationship between the Jew and God is central. It precedes the relationship with his people, in which God is also involved. ... In order to experience the spiritual unfolding of Jewish history symbolized by the *Korban Pesah*, we must first purge ourselves of all that is unclean and debasing.

~ מה שמע יתרו: ~

מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק יח פסוק א - וישמע יתרו מה שמועה שמע ובא :

- ר' יהושע אומר מלחמת עמלק שמע ובא שכן היא כתובה בצדה שני ויחלש יהושע את עמלק (שמי יז ג).
- ר' אלעזר המודעי אומר מתן תורה שמע ובא שכן מצינו ביום שניתנה בו תורה לישראל ועו כל מלכי תבל בהיכליהם שני ובהיכלו כלו אומר כבוד (תהי כט ט). יכול לא ידעו על מה ת"ל ובהיכלו כלו אומר כבוד...
- ר' אליעזר אומר קריעת ים סוף שמע ובא שכן מצינו ביום שנקרא ים לישראל שמעו מסוף העולם ועד סופו שני ויהי כשמעו כל מלכי האמורי אשר בעבר הירדן ימה וכל מלכי הכנעני אשר על הים את אשר הוביש ה' את מי הירדן מפני בני ישראל עד עברם ...

~ למה שלח משה את ציפורה הביתה? ~

שמות פרק ד

(יח) ויִלְדָּ מֹשֶׁה וַיָּשֶׁב אֶל יִתְרֵהוּ חֹתֵנו וַיֹּאמֶר לוֹ אֵלְכָה נָא וְאֶשׁוּבָה אֶל אֲחֵי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאָרְאָה הָעוֹדִים חַיִּים וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ לְמֹשֶׁה לָךְ לְשָׁלוֹם : (יט) וַיֹּאמֶר יִקְוֶה אֶל מֹשֶׁה בְּמַדְיָן לָךְ שֵׁב מִצְרַיִם כִּי מִתּוֹ כָּל הָאֲנָשִׁים הַמְּבַקְשִׁים אֶת נַפְשְׁךָ : (כ) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת בְּנָיו וַיָּרְכָבֶם עַל הַחֲמֹר וַיָּשֶׁב אֶרְצָה מִצְרַיִם וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת מִטַּה הָאֱלֹהִים בְּיָדּוֹ :

רש"י שמות פרשת יתרו פרק יח פסוק ב

אחר שלוחיה - כשאמר לו הקדוש ברוך הוא במדין (שמות ד יט) "לך שוב מצרימה", (שם כ) "ויקח משה את אשתו ואת בניו גוי" ויצא אהרן לקראתו, (שם כז) ויפגשוהו בהר האלהים. אמר לו מי הם הללו. אמר לו זו היא אשתי שנשאתי במדין ואלו בני. אמר לו והיכן אתה מוליכן. אמר לו למצרים. אמר לו על הראשונים אנו מצטערים ואתה בא להוסיף עליהם. אמר לה לכי אל בית אביך, נטלה שני בניה והלכה לה :

שמות רבה פרשת שמות פרשה ד:ד

... למה נאמר וילך משה? להיכן הלך? שהלך ליטול לאשתו ובניו. אמר לו יתרו למשה:
להיכן את מוליכן? למצרים? מי שהן במצרים מבקשים לצאת ואת מוליכן? אמר לו: למחר
הן עתידין לצאת ולעמוד על הר סיני ולשמוע מפי הגבורה: אנכי ה' אלהיך [אשר הוצאתיך
מארץ מצרים] (שמות/ כ') ובני לא ישמעו עמהם! מיד "ויאמר יתרו למשה: לך לשלום"
(שמות/ ד'). אמר לו הקדוש ברוך הוא: לך לשלום ותמצא שלום ותבוא לשלום:

~ מה קרה לבני משה? ~

במדבר פרק כז, טו-יט

(טו) וידבר משה אל יקוק לאמר: (טז) יפקד יקוק אלהי הרוחת לכל בשר איש על העדה: (יז) אשר
צא לפניכם ואשר יבא לפניכם ואשר יוציאם ואשר יביאם ולא תהיה עדת יקוק כצאן אשר אין להם
רעה: (יח) ויאמר יקוק אל משה קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו וסמכת את ידך עליו:

במדבר רבה (וילנא) פרשת פינחס פרשה כא יד

... יפקד ה' - מה ראה לבקש הדבר הזה אחר סדר נחלות אלא כיון שירשו בנות צלפחד
אביהן אמר משה הרי השעה שאתבע בה צרכי אם הבנות יורשות בדן הוא שירשו בני את
כבודי. אמר לו הקדוש ברוך הוא (משלי כז) "נוצר תאנה יאכל פריה", בניך ישבו להם ולא
עסקו בתורה יהושע הרבה שרתך והרבה חלק לך כבוד, והוא היה משכים ומעריב בבית
הועד שלך, הוא היה מסדר את הספסלים, והוא פורס את המחצלות. הואיל והוא שרתך
בכל כחו כדאי הוא שישמש את ישראל שאינו מאבד שכרו: "קח לך את יהושע בן נון"
לקיים מה שנאמר "נוצר תאנה יאכל פריה".

Prof. Adrian Zideman, "Gershom and Eliezer - On Bringing Up Children"

... alone of all the Jewish nation, Gershom and Eliezer took no part in these central spiritual events of our history. They did not witness the thunder and lightning at Mount Sinai, nor did they hear the proclamation from on high; 'I am The Lord your G-d, who brought you out of the land of Egypt...' If this were the case, we may begin to understand something of the process that may have led to their estrangement from Torah and mitzvot.

All parents will sympathize with Moshe's attempt to make life easier for his sons, to spare them the traumatic experiences of witnessing the slavery in Egypt. Moshe may have succeeded in this, but at the heavy cost of their missing *Mattan Torah*. At the very time that the Jewish people were collectively standing at Mount Sinai, entering into a covenant with G-d, Gershom and Eliezer were absent, enjoying home comforts in Midian. Missing out on this experience must have left its mark on their spiritual personality. May this not be the source of their failure to become leaders of the Jewish People?

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יב עמוד ב

משנה. מזכירין יציאת מצרים בלילות. אמר רבי אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא. שנאמר: +דברים ט"ז+ למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך. ימי חייך - הימים, כל ימי חייך - הלילות; וחכמים אומרים: ימי חייך - העולם הזה, כל - להביא לימות המשיח.

גמרא. תניא, אמר להם בן זומא לחכמים: וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח? והלא כבר נאמר: +ירמיהו כ"ג+ הנה ימים באים נאם ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם! - אמרו לו: לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה, אלא שתהא שעבוד מלכיות עיקר, ויציאת מצרים טפל לו. ...